

1.10.2024

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: HE 109/2024 vp - Pakolaisneuvonnan tilannekuva vuoden 2024 talousarvioesitykseen liittyen

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää lausuntopyynnöstä koskien järjestön ajankohtaista tilannekuvaan liittyen vuoden 2024 talousarvioesitykseen.

Taustasta ja toiminnasta

Pakolaisneuvonta ry on toiminut vuodesta 1988 pakolaisten ja ulkomaalaisten aseman parantamiseksi Suomessa. Toiminta käynnistyi alun perin yhteisvastuukeräyksen tuella, ja järjestöä oli perustamassa laaja joukko kansalaisyhteiskunnan toimijoita kirkosta ja yliopilasliikkeestä ihmisoikeusjärjestöihin.

Toiminnan alusta lähtien järjestö on erikoistunut ulkomaalaisille, erityisesti turvapaikanhakijoille, pakolaisille ja haavoittuvassa oleville annettavaan oikeudelliseen neuvontaan ja oikeusavun tarjoamiseen. Perinteisesti valtaosa toiminnasta on ollut turvapaikanhakijoiden ja muiden ulkomaalaisten avustamista hakemusvaiheessa sekä tuomioistuimissa ja sitä kautta hyvin konkreettista työtä näiden ihmisten perustavanlaatuisten oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi.

Myös järjestön rahoitus on perustunut pitkälti avustamisesta saatuihin korvauksiin, vuodesta 2012 lähtien pääosin julkisen oikeusavun kautta maksettuihin oikeusapupalkkioihin. Tällä rahoituksella katettiin käytännössä pitkään myös järjestön tekemä muu asiantuntijatyö, muun muassa panostaminen osaltaan Suomen ja EU-tason turvapaikka- ja ulkomaalaisasioita koskevaan lainsäädännön kehittämiseen sekä eri toimijoiden, kuten kuntien ja järjestöjen työntekijöiden tai esimerkiksi muiden juristien kouluttamiseen.

Vuonna 2016 turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan ja ennen kaikkea oikeusapuun tehdyt muutokset johtivat kuitenkin järjestön perustoiminnan eli lakipalveluiden tarjoamisen tappiollisuuteen. Vaikka kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa maksettavat julkisen oikeusavun palkkiot palautettiin elokuun 2021 alusta lähtien muiden julkisella oikeusavulla korvattavien asiaryhmien tavoin tuntiperustaisiksi, ei ole näköpiirissä, että asiakaskunnan eli lähinnä turvapaikanhakijoiden ja kansainvälistä suojelua saaneiden varattomuudesta tai pienituloisuudesta johtuen pääosin julkisen oikeusavun palkkioilla tarjotut lakipalvelut tulevaisuudessakaan tuottaisivat niin, että niillä pystyttäisiin järjestön yleishyödyllistä toimintaa rahoittamaan. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, ettei julkisen oikeusavun 110 euron tuntipalkkiota ole korotettu lainkaan sitten vuoden 2014.

Järjestön muun toiminnan kuin oikeusapupalveluita tarjoamisen ja samalla rahoituksen osuus on kasvanut viime vuosina. Osuuden kasvu johtuu ennen kaikkea lakipalveluiden tuottojen tippumisesta, vaikka saadut avustukset ovat viime vuosina kasvaneet ja myös omaa varainhankintaa on käynnistetty. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:n kautta saadulla avustuksella järjestö tarjoaa päivittäin maksutonta oikeudellista neuvontaa ulkomaalaisasioissa niin suoraan ulkomaalaisille kuin heitä työssään kohtaville. Neuvontayhteydenottoja nk. yleisneuvontaan tulee vuosittain noin 2500. Sen lisäksi neuvontaa annetaan kohdennetusti ihmiskaupan uhreille sekä paperittomille. Nyt juuri oikeudellinen neuvonta on nostettu erikseen esiin STEA-avustusten leikkauskohteena vuodesta 2025 alkaen.

Erityisenä vaikuttamisen muotona Pakolaisneuvonta myös vie tarvittaessa esimerkiksi kansainväliseen suojeluun ja perheenyhdistämiseen liittyviä asioita ylikansallisiin instansseihin. Vuonna 2023 YK:n kidutuksen vastainen komitea antoi kaksi ratkaisua, joissa se totesi, että Suomi olisi rikkonut palautuskieltoa, jos asiakkaidemme käännetykset olisi kansallisten prosessien lopputuloksen mukaisesti pantu täytäntöön.

Viime vuosina ylikansallisiin on viety erityisesti useita kansainvälistä suojelua saaneiden lapsiperheiden perheenyhdistämiseen liittyviä tapauksia mutta myös kansainvälistä sekä ihmiskaupan uhrien suojelua koskevia tapauksia. Tällä hetkellä odotamme Euroopan ihmisoikeustuomioistuimesta tässä kuussa annettavaa tuomiota perheenyhdistämiseen liittyvässä asiassa.

Tähän järjestöjen joukossa ainutlaatuiseseen toimintaan ei ole rahoitusta. Tavanomaisista lakipalveluista ei ole kyse. Mahdollisesti myönnettävä ja vuosien viiveellä jälkikäteen maksettava oikeusapukaan kata kaikkia kustannuksia. Lisäksi kansainvälisen oikeusavun saaminenkin on hyvin epävarmaa eikä esimerkiksi lapsen oikeuksien komiteaan viedyssä Venäjälle käännytettävän turvapaikanhakijaperheen tapauksessa oikeusministeriö teki kielteisen oikeusapupäätöksen, koska katsoi avustajan käyttämisen olleen tapauksessa tarpeetonta. Tässä tapauksessa odotamme korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisua oikeusapua koskevaan ratkaisupyyntöön.

Vuoden 2025 talousnäkymät

Pakolaisneuvonnan perinteisen ydintoiminnan eli oikeusapupalveluiden tulos on edelleen jatkuvasti tappiollinen. Valtaosalla Pakolaisneuvonnan asiakkaista – suurin osa turvapaikanhakijoita tai kansainvälistä suojelua saaneita - ei ole tuloja tai varallisuutta, vaan he ovat oikeutettuja julkiseen oikeusapuun. Toiminnan tappiollisuuden taustalla on oikeusavun tuntipalkkion jälkeen jääneisyyden lisäksi osin myös se, että toimeksiantojen hoitamisen vievän ajan perusteella tehtyjä laskuja "kohtuullistetaan" erityisesti tuomioistuimissa - usein hyvin lähelle vuonna 2021 poistettuja, kansainvälistä suojelua koskeneita kiinteitä asiakkoittaisia palkkioita.

Pakolaisneuvonnan, vuosittain yli 2500 ihmiselle, STEA:n tuella tarjoama maksuton oikeudellinen neuvonta on kokonaan leikkausuhan alla, kun STEA on nostanut nimenomaan oikeudellinen neuvonnan erilliseksi säästökohteeksi.

Järjestö on kehittänyt omaa varainhankintaa jo useamman vuoden ajan. Tällä hetkellä varainhankinnalla pystytään kattamaan järjestötoiminnan avustusten omavastuut, mutta sen tavoitteena on jatkossa kattaa yleishyödyllisen toiminnan, kuten järjestön asiantuntemuksen tarjoamista laajemmin niin alan toimijoiden, päättäjien kuin laajemminkin ihmisten käyttöön. Rahankeräyksellä saatuja tuottaja emme voi myönnetyn luvan rajauksen vuoksi käyttää kuitenkaan esimerkiksi maksuttoman oikeudellisen neuvonnan tarjoamiseen tai tapausten viemiseen ylikansallisiin.

Oikeusministeriön määrärahoista myönnetty valtionavustus on erityisesti tässä tilanteessa korvaamaton Pakolaisneuvonnan yleishallinnon rahoitukselle ja mahdollistaa pitkäjänteisen työn järjestön talouden saamiseksi pysyvästi tasapainoon oikeusapupalveluiden kitulioiden tuottojen ja hitaan kehittämisen aikana. Mikäli STEA-avustukset oikeudelliseen neuvontaan todella lopetetaan, olisi oikeusministeriö myös luonteva taho turvaamaan haavoittuvassa asemassa oleville ulkomaalaisille tarjottava riippumaton oikeudellinen neuvonta.

Pia Lindfors
toiminnanjohtaja
Pakolaisneuvonta ry

